

FILMOTECA A LES ESCOLES 2017-2018

TERRY O'NEILL. Rostres de llegendes

Dossier Cicle Mitjà de Primària

MATERIAL DIDÀCTIC ELABORAT PER

cliCme
PETITES EXPERIÈNCIES FOTOGRÀFIQUES

#FilmotecaEscoles

«La fotografia pot ser una finestra:
hi veus el que està passant,
i ho enregistres amb la càmera.
Però també pot ser un mirall,
on t'hi reflecteixes amb allò
que expliques.» (1)

ÍNDEX

1. El retrat com a gènere fotogràfic	Pàg. 2
Què és la fotografia de retrat?	
El retrat de Terry O'Neill.....	Pàg. 3
2. Glossari amb imatges	
Llum.	
Localització.....	Pàg. 4
Enquadrament	
Punt de vista.....	Pàg. 5
Composició	
Color o blanc i negre?.....	Pàg. 6
Càmera de plaques	
Càmera de 35 mm.....	Pàg. 7
3. Visita i taller a l'exposició temporal	Pàg. 8
4. Material educatiu per treballar a classe	Pàg. 9
Proposta 01 de treball amb el retrat a l'escola	
I TU QUI ETS?	
Proposta 02 de treball amb el retrat a l'escola.....	Pàg. 10
RETRATS VESTITS DE LLUM I IMATGES	
5. Referències de les fotografies de Terry O'Neill	Pàg. 11
6. Recursos en xarxa	Pàg. 12
Contacte	Pàg. 13

1. El retrat com a gènere fotogràfic

Què és la fotografia de retrat?

El retrat es considera un gènere en si mateix dins la fotografia (en tenim de diferents: la fotografia de paisatge, la fotografia de carrer, la fotografia de bodegó, la fotografia d'arquitectura, etc.)

La paraula “retrat” prové del Renaixement, que en italià era “RITARRE”: re-presentar les coses tal com les veus, és a dir fer les coses tal com les veus, treure'n el doble, re-presentar.

En l'exposició que vindreu a veure a la Filmoteca, veurem com la paraula retrat evoluciona, més enllà de la seva pròpia definició, no només representem amb el retrat sinó que parlem, definim, expliquem, narrem, construïm un relat amb les imatges que parlen de nosaltres mateixos i dels altres. Així doncs podríem afirmar que:

LES IMATGES SÓN EINES PER DEFINIR-NOS, MOSTRAR-NOS I COMUNICAR-NOS, només destaquen aquelles que han sabut traduir gràcies a una peculiar combinació de llum, espai i composició, alguna veritat de la persona.

El retratat cerca transmetre un determinat missatge personal en la imatge, mentre que l'objectiu del retratista, en molts casos, és ensenyar allò que amaga aquell que està davant la càmera. En qualsevol cas és un joc de miralls, que a cops respon a la necessitat d'explorar la identitat pròpia i aliena.

Quin és el repte d'un fotògraf per aconseguir un bon retrat?

EXPRESSAR amb l'enquadrament i el punt de vista. Observar la llum i l'ombra, en relació amb l'espai i el subjecte retratat, quina relació s'estableix entre el protagonista, la llum i l'ombra.

Aconseguir la millor **LLUM, LOCALITZACIÓ, ENQUADRAMENT, PUNT DE VISTA I COMPOSICIÓ**, per mostrar el subjecte o subjectes retratats.

El retrat de Terry O'Neill

L'estil natural i inconfusible d'aquest fotògraf neix de la conjunció de dos factors: l'ús de la càmera de 35 mm., molt més lleugera i còmoda d'utilitzar que les habituals de l'època (càmeres grans i pesades de plaques), i l'accés excepcional als fotografiats, amb els quals passava dies sencers com si fos un d'ells: "tots els fotògrafs utilitzaven encara pesades càmeres amb grans plaques. Jo anava amb la meva petita càmera de 35 mm. que molt pocs coneixien. Aquesta càmera, que em permetia prendre les fotos de manera més espontània, discreta i directa, va ser com una porta de benvinguda a la fama". (2)

Segons O'Neill, hi ha tres regles imprescindibles per ser un gran fotògraf: ser el més invisible possible, tenir una gran paciència i saber combinar una gran discreció amb uns grans dots de relacions públiques.

2. Glossari amb imatges

Llum. Com és la llum? Hi ha prou llum? És suau o dura? Artificial o natural? D'on ve?

Aquesta qüestió implica observar i decidir si un element formal i expressiu bàsic, com és la llum d'una escena, ja ens funciona o hem d'esperar, tornar en un altre moment del dia més o menys lluminós, alterar-la, reforçar-la, filtrar-la... Si escollim una llum natural per la nostra fotografia o pel contrari millor artificial. La llum pot ser dura o suau i difosa, això té una clara influència en l'ull i la percepció de l'escena. Hem d'observar-la i decidir-ho.

fotografia 1

fotografia 2

2. Cita del fotògraf Terry O'Neill, Londres 1938

Localització. Hem trobat una bona localització on farem la fotografia? Hi hem pensat?

Pot tractar-se d'un lloc trobat o cercat prèviament. Un espai dóna molta informació nostra o del que hi passa, pensar-hi és important: no és el mateix fer un retrat amb un fons de paisatge que en un interior. El sentit i la informació que ens proporcionen és ben diferent. Cal decidir què aporta més a la nostra imatge, quina localització transmet millor el que volem expressar.

fotografia 3

fotografia 4

Enquadrament. Quin enquadrament volem per a la imatge?

Aquesta és una de les decisions més significatives per a qualsevol fotògraf: què deixem a dins i a fora de l'escena? Què mostrem i què no? Té unes implicacions bàsiques en la comunicació de la imatge, implica una intenció clara per part del fotògraf. Un enquadrament pot ser molt explícit o pel contrari molt subtil, molt ampli com un pla general, o concret i petit com un pla de detall. En cada cas, el que ens mostra i com ho mostra és diferent. En un retrat podem mostrar un detall de la cara només, fer-lo de cos sencer, o fragmentar-lo. Com més tancat sigui l'enquadrament, més propers estem del subjecte fotografiat. Podem fer un enquadrament de l'escena en vertical o en horitzontal, el que proporciona també una sensació diferent en l'espectador.

fotografia 5

fotografia 6

Punt de vista. Com ens posicionem quan fotografiem? Ho fem sempre igual?

Quan copsem imatges hem d'escollir un punt de vista respecte a l'escena i el subjecte principal, i també un angle de visió. Des d'on mirem? Picat (de dalt a baix), contrapicat (de baix a dalt), a nivell, frontal, lateral, de darrere. El que triem provocarà inequívocament un tipus d'apropament o allunyament vers l'escena, o un tipus de sensació respecte a la imatge.

fotografia 7

fotografia 8

Composició. Ens fixem si hem fet una bona composició de l'escena. Està en equilibri? Hi ha línies de fuga? Hi ha línies verticals, horitzontals o diagonals? La composició és l'art d'organitzar els elements que conté la imatge, línies, objectes, llum... Componem quan enquadrem. També, i si és possible, podem moure els elements que hi ha en escena i organitzar-los cercant equilibri i destacant els elements que volem fer més visibles.

fotografia 9

fotografia 10

Color o blanc i negre?

El color estableix l'atmosfera més ràpidament que qualsevol altre element que es pugui col·locar en una imatge. És clar que el color transmet diferents sentiments o emocions, i saber com actua en les nostres fotografies farà que sapiguem com usar-ho per transmetre allò que volem explicar.

El blanc i negre simplifica, és més simbòlic, ja que elimina la variable del color de les fotografies. En eliminar el color se centra més l'atenció en altres elements com per exemple la textura. És per això que funciona bé la fotografia en blanc i negre sobre el rostre, per exemple, de persones grans. En eliminar el color cobren protagonisme les formes que apareixen a l'interior de la fotografia. En absència de color el contrast, cobra protagonisme entre les zones clares i fosques.

fotografia 11

fotografia 12

Càmera de plaques

Les primeres càmeres de gran format consistien en un cos enorme o una manxa que unia l'objectiu i el pla, on es disposaven grans plaques de fusta que després serien de metall, en les quals a dins es disposaven els vidres pintats amb una emulsió fotosensible. Tot i que van anar evolucionant i cada vegada foren més petites i assequibles, seguien essent càmeres complexes. El 1924 apareix la primera càmera de rodet i, a poc a poc, es deixarien d'utilitzar les càmeres de plaques.

Càmera de plaques de fusta

El fotògraf Weegee amb la seva càmera de plaques

Càmera de 35 mm.

Fa referència al format de pel·lícula que utilitzaven aquestes càmeres. 35 mm també és el nom comú per a un format de pel·lícula o format del sensor d'imatge (en el cas de les càmeres digitals) de 24 × 36 mm utilitzat en fotografia. La pel·lícula fotogràfica és una emulsió que conté una substància sensible a la llum com el nitrat de plata sobre una capa plàstica. Les més modernes capes fotosensibles són de sals d'argent, amb un mida variable del vidre que afecta la sensibilitat de la pel·lícula. Quan aquesta emulsió és sotmesa a una exposició controlada de llum la imatge queda gravada a la pel·lícula. Per obtenir una imatge final inalterable en futures exposicions a la llum, se li apliquen a la pel·lícula una sèrie de processos químics, en un procés anomenat revelat fotogràfic.

A causa de la seva rapidesa d'acció i manejabilitat, la càmera Leica va ser considerada una veritable referència i un símbol d'adaptació a totes les exigències dins del món fotogràfic. Reporters i fotògrafs de premsa la van donar a conèixer a escala mundial, ja que la seva facilitat d'ús, feien de la Leica una càmera tot terreny amb una altíssima qualitat d'imatge.

La seva grandària la feia molt discreta, cosa que va afavorir el seu ús en situacions conflictives, o quan es requeria passar desapercebut. Fotògrafs i fotògrafes reconegudes com Gerda Taro, Sebastião Salgado, Diane Arbus, Cartier-Bresson, Robert Capa, o Terry O'Neill van fer de la Leica un dels seus segells d'identitat i moltes de les fotografies que han passat a la història s'han disparat amb aquestes càmeres.

Càmera LEICA de 35 mm

Rodet de Pel·lícula de 35 mm

Pel·lícula de 35 mm

3. Visita i taller a l'exposició temporal

A. PART TEÒRICA: OBSERVEM ALGUNES IMATGES DE L'EXPOSICIÓ I EN PARLEM

A partir de l'observació de les fotografies, analitzarem amb els nens i nenes conceptes fotogràfics tant tècnics com conceptuals: color, blanc i negre, punt de vista, enquadrament, composició, el gest, l'actitud, etc. Farem que ells i elles siguin protagonistes en les seves opinions i els dirigirem cap a una lectura de les imatges profunda i adequada per a la seva edat.

Punts d'anàlisi:

- . Gairebé totes són en b/n: llenguatge abstracte, molt expressiu amb les llums i contrastos.
- . Què expressa la imatge: soledat, fragilitat, alegria, melangia, vitalitat, vellesa...?
- . Què ens suggereix un retrat? Pensem en el que vol transmetre el fotògraf.
- . Ens expliquen històries aquestes imatges? Imaginem la història que hi ha al darrere?
- . Ens parlen de com són els models? I de com estan en aquest moment?
- . Podem sentir una fotografia?

B. PART PRÀCTICA

Realització d'un senzill qüestionari, on, mirant les fotografies hauran de respondre unes preguntes. D'aquesta manera aconseguim que els nens i les nenes s'apropin a les imatges i les observin amb cura.

- . Tria una fotografia, escriu el títol de la fotografia.
- . És una imatge en color o en blanc i negre?
- . Quin és el gest de la persona que hi veus? (Està contenta, enfadada, cansada, trista...).
- . Com et sents en veure aquesta imatge?
- . Quin títol li posaries tu?

Posada en comú: mentre responen el qüestionari muntarem un set fotogràfic, en un racó de l'exposició, serà un espai buit, amb llums, perquè vagin passant els nens i nenes i cadascú faci un retrat a un company tenint en compte el que hem treballat. Anirem canviant el quadre de llums per crear efectes diferents en cada retrat.

4. Material educatiu per treballar a classe

Proposta 01 de treball amb el retrat a l'escola

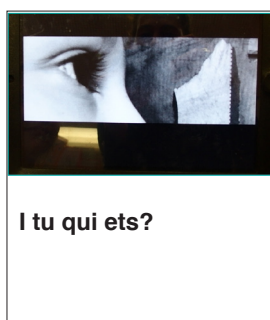
I TU QUI ETS? Treball de retrat a l'aula.

Proposem un treball de retrat a l'aula amb la idea d'estimular la descoberta d'un mateix i dels altres per mitjà de la fotografia. Alhora, pretenem ajudar als participants a expressar-se creativament, així com afavorir el treball en equip i la presa de decisions en comú. Amb aquesta proposta de retrat es treballen les emocions, el diàleg, l'empatia i la creativitat tot fent un treball pràctic a l'aula que a més incorpora la tecnologia en l'ús de les càmeres fotogràfiques, buidatge i impressió de les imatges.

És interessant, previ a la realització dels retrats, fer un primer treball d'anàlisi amb les nenes i nens, per experimentar diferents maneres d'expressar-se i definir-se. Es proposa realitzar llistes de paraules a on cadascú es defineix, tot seguint diverses propostes com: què m'agrada, com sóc, quines coses em fan feliç, etc. Amb aquestes paraules les companyes i companys de classe tractaran de realitzar un retrat el més aproximat possible a les llistes de paraules proposades. Una altra via de treball podria ser un segon exercici entre parelles, on és el company qui defineix a aquell que ha de retratar, és a dir, com ens veuen els altres.

És important que la mestra o el mestre faci veure als nens i nenes que una fotografia es pot treballar des de diferents punts de vista (vegeu glossari): enquadrament, composició, llum, etc. i com aquests paràmetres, tan importants en fotografia, determinen el caràcter d'una imatge.

Finalment es realitzen els retrats fotogràfics, que s'imprimeixen i enganxen en un paper a la manera d'una fitxa, preguntant-se: i tu qui ets? És interessant en aquest full amb la imatge de cada participant, explicar si aquella fotografia resultant és la que millor els descriu o no, i totes aquelles observacions que es puguin derivar del resultat de la imatge.

Proposta 02 de treball amb el retrat a l'escola

RETRATS VESTITS DE LLUM I IMATGES. Proposta de retrat i joc a l'aula.

Amb aquesta proposta es busca experimentar els diferents conceptes de la llum i el procés fotogràfic d'una manera lúdica i divertida, ajudant-los a aprendre d'una forma distesa alhora que reflexiva, tot afavorint el treball en equip i la presa de decisions en comú, així com el treball narratiu de les imatges.

Entre totes i tots s'escull una pel·lícula que es projectarà a l'aula sobre una paret blanca. Aquesta s'utilitzarà com a fons per a fer fotografies. Demanem als companys i companyes que entrin a la imatge i que empatitzin amb el que tenen projectat a sobre. Si els agrada la imatge i els provoca sensació de tranquil·litat per exemple, han de posar en aquesta actitud. Faran retrats dels companys i companyes amb les imatges projectades.

És important entendre molt bé la llum en aquesta ocasió: com la llum, depenent de la intensitat i els colors que mostra, dóna un caràcter o altre a la nostra imatge resultant.

Per acabar es fa un treball d'observació i anàlisi de les fotografies fetes, per muntar-les en forma de narració, component així una segona lectura d'una mateixa pel·lícula a través del retrat. El treball narratiu és certament una tasca que comprèn un treball de molta creativitat: estem desconstruint una història per a tornar a construir-la de nou. Ha de quedar clar com la narració té fases: un inici, un nus i un desenllaç o, per altra banda, podem treballar-la fora d'aquesta estructura per endinsar-nos en un món més poètic i lliure, a on cerquem una idea o reflexió més oberta.

5. Referències de les fotografies de Terry O'Neill:

---

1. Ava Gardner al rodatge de *The life and times of Judge Roy Bean*. Arizona, 1973.
2. Romy Schneider. St Tropez, 1982.
3. Richard Burton al rodatge de *Staircase*. París, 1970.
4. Jane Fonda en un descans del rodatge de *Julia*. Norkflok, 1977.
5. Ursula Andress al rodatge de *She. La diosa del fuego*. Londres, 1965.
6. Tom Jones. Pontypridd, Gales, 1974.
7. The Rolling Stones a Hanover Square. Londres, 1964.
8. Peter Cook i Dudley Moore. Beverly Hills, 1975.
9. Faye Dunaway al dia següent de rebre l'Oscar. Beverly Hills, 1977.
10. Sean Connery en un decorat de *Diamonds Are Forever*. Las Vegas, 1971.
11. The Rolling Stones Tin Pan Alley. Londres, 1963.
12. Audrey Hepburn. París, 1966.

6. Recursos en xarxa

Entrevista a l'autor:

<http://www.rtve.es/alacarta/videos/uned/uned-terry-oneill-rostro-leyendas-10-01-14/2322287/>

Programa de ràdio on parlen de Terry O'Neill i el seu treball:

https://www.ivoox.com/vida-otros-terry-o-neill-audios-mp3_rf_16894757_1.html

Nota de premsa en la inauguració de l'exposició a la Fundació Telefònica:

https://espacio.fundaciontelefonica.com/wp-content/uploads/2013/09/Terry_ONeill_NP.pdf

Interessantíssima entrevista a Terry O'Neill (anglès):

<https://www.youtube.com/watch?v=G18uSINBZN4>

Enllaços a les xarxes socials de Terry O'Neill:

Terry O'Neill a Instagram:

<http://www.instagram.com/terryoneillofficial>

Terry O'Neill a Twitter:

www.twitter.com/terry_oneill

Terry O'Neill a Facebook:

www.facebook.com/terryoneill

Pàgina a pàgina d'un fotollibre sobre Terry O'Neill:

<https://www.youtube.com/watch?v=0WuwP1v0kj8>

Contacte

Si voleu aprofundir en aquest o en altres aspectes del cinema, els docents disposen d'accés gratuït a la Biblioteca del Cinema de la Filmoteca de Catalunya, amb tot tipus de recursos i bibliografia sobre cinema i cultura audiovisual.

Filmoteca de Catalunya

Filmoteca per a les escoles

filmoteca.escoles@gencat.cat

<http://filmotecaescoles.blog.gencat.cat>

<http://www.filmoteca.cat/web/serveis-educatius/filmoteca-per-a-les-escoles>

Telèfons: 935565195/ 935565198

CliCme

Petites Experiències Fotogràfiques

www.clicme.es

www.clicmeblog.blogspot.com

www.facebook.com/PetitesExperienciesFotografiques

Telèfons: Eugènia Ortiz 699350848/ Mon Casas 600259084